

γίαν), εἰς ὄλους τοὺς ἄλλους Ἀττικοὺς καὶ μεταγενεστέρους πεζογράφους ἀνέρχονται εἰς τὸ ποσοστὸν 21,31 % (Αἰσχίνης) καὶ ἄνω. Διαφορὰ τεραστία! Ἡ ἰδία τεραστία διαφορὰ παρατηρεῖται μεταξὺ τῶν γνησίων λόγων τοῦ Δημοσθένους καὶ τῶν ἀποδεδειγμένως νόθων ἢ ψευδεπιγράφων. Λοιπὸν, ἐκ τῶν ὑποπτευομένων λόγων τηροῦν τὸν κανόνα ὁ Α'. Κατ' Ἀριστογείτονος, τὸν ὁποῖον ἐπιφανεῖς γνῶσται τοῦ Δημοσθένους, ὅπως ὁ Weif καὶ ὁ Blass, θεωροῦν γνήσιον ἐπὶ τῇ βάσει ἄλλων ἐνδείξεων, καὶ ὁ Ἐπιτάφιος μὲ ἀναλογίαν ἐξαιρέσεων 6,64 %. Εἶναι τοῦτο σύμπτωσις ἀπλή;

Αὐτὰ τὰ ἐπιχειρήματα προσεκόμισα εἰς τὴν μελέτην μου ὑπὲρ τῆς γνησιότητος. Ὁ κ. Τραχήλης τα ἀγνοεῖ ὅλα¹⁾. Ὁ ἀναγνώστης ἄς κρίνῃ, ἂν εἶναι τοιαῦτα, ὥστε νὰ ἐπιτρέπεται ἡ ἀγνοιά των, ἄς κρίνῃ δὲ ὡσαύτως καὶ περὶ τῆς ἀξίας μιᾶς ἐργασίας, ἡ ὁποία δὲν λαμβάνει ὑπ' ὄψιν τὴν πληρεστέραν, τολμῶ νὰ εἶπω, καὶ νεωτάτην πάντως διαπραγματεύσιν τοῦ προβλήματος. Ἐγὼ πάντως, ἐφ' ὅσον μέγα πλῆθος ἐπιχειρημάτων ὑπὲρ τῆς γνησιότητος δὲν ἀνεσκευάσθησαν, ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ ὑποστηρίξω, ὅτι ἡ γνησιότης ἔχει ἀποδειχθῆ. Ἀλλ' ὅμως δὲν θὰ ἐπαναπαυθῶ εἰς τοῦτο. Θὰ ἐξετάσω κατωτέρω καὶ ὅλα τὰ ἄλλα «ἐπιχειρήματα» τοῦ κ. Τραχήλη, ὅσα δὲν ἐξήτασα μέχρι τοῦδε.

* * *

Τῆς ἐξετάσεως τοῦ Δημοσθενικοῦ Ἐπιταφίου προτάσσει ὁ κ. Τραχήλης σ. 197-202 ἐπισκόπησιν τῶν σωζομένων ἐπιταφίων καὶ τοῦ περιεχομένου των. Καὶ ἐδῶ δὲν λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν αἱ σχετικαὶ ἐργασίαι, εἰς τὰς ὁποίας διεφωτίσθησαν, ὅσον εἶναι δυνατόν, τὰ τῆς ἀρχῆς τῶν ἐπιταφίων, ὁ τύπος αὐτῶν καὶ οἱ κοινοὶ των τόποι, ἡ διάταξις τῆς ὕλης καὶ τὰ σχετικὰ μὲ ἕκαστον ἐκ τῶν σωζομένων προβλήματα— τῶν ἐργασιῶν τοῦ Schulthess, Schroeder, Wilamowitz, Fraustadt, τῆς E. Gossmann, τοῦ Leo Weber. Ἐπὶ ἀπλῆς ἀναγνώσεως τῶν σωζομένων ἐπιταφίων στηριζόμενος, ἐπαναλαμβάνει ὁ κ. Τραχή-

¹⁾ Καὶ ὅπου παρουσιάζεται προσκρούων εἰς ὠρισμένα πράγματα, τὰ ὁποῖα καὶ ἐγὼ ἐξετάζω, δὲν προδίδει πούθεν ἄ γνῶσιν τῶν ἀπόψεών μου. Ἀκολουθεῖ τοὺς ἰδίους τοῦ συλλογισμοῦς, ὡς νὰ μὴ εἶχε γραφῆ ἢ πραγματεία μου.

λης πράγματα γνωστότατα ἢ οἰκοδομεῖ ἓνα ὀλόκληρον σύστημα ἰσχυρισμῶν, ὡς ἐὰν διὰ πρώτην φοράν τὸ ζήτημα τίθεται, ὡς νὰ μὴ ὑπῆρχον, ὅσα γενεαὶ φιλολόγων καὶ ἐρευνητῶν διεπίστωσαν. Ὑπὸ τὰς συνθήκας ταύτας κατανοεῖ κανεὶς, πῶς σπουδαιότατα στοιχεῖα τῆς ἱστορίας τοῦ εἴδους τούτου, ὅπως αἱ Ἰκέτιδες τοῦ Εὐριπίδου, αἱ παρ' Ἡροδότῳ ἀπηχῆσεις τοῦ Ἐπιταφίου τοῦ Περικλέους εἰς τοὺς ἐν Σάμῳ πεσόντας, ὁ Ἐπιτάφιος τοῦ Γοργίου κλπ. ἀγνοοῦνται. Ἀγνοεῖται ἐπ' ἴσης, ὅτι ὁ παρὰ Θουκυδίδῃ Ἐπιτάφιος τοῦ Περικλέους εἶναι ἐλευθέρως τοῦ Θουκυδίδου δημιουργία καὶ ἐγγραφή μετὰ τὴν λήξιν τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ἐπιτάφιος κατ' ἀλήθειαν τοῦ πνευματικοῦ καὶ ἠθικοῦ μεγαλείου τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ Μενέξενος τοῦ Πλάτωνος ἐγγραφή, κατὰ τὸν κ. Τραχήλην, «εἰς νεαράν ὅπωςδῆποτε ἀκόμη ἡλικίαν» (σ. 199), ἐνῶ ἀναφέρει τὴν Ἀνταλκίδειον εἰρήνην τοῦ 387 (245b - e) καὶ ἐπομένως ἐγγραφή, ὅταν ὁ γεννηθεὶς τὸ 427 Πλάτων εἶχεν ὑπερβῆ τὸ 40^{ον} ἔτος τῆς ἡλικίας του, κλπ. κλπ.

Ἄλλ' ἄς ἔλθωμεν εἰς τὸν Ἐπιτάφιον τοῦ Δημοσθένους.

Ἐν σελ. 197 λέγεται: οἱ ὑπὸ τῆς πόλεως... ἐκλεγόμενοι ὅπως εἴπωσι τὸν ἐν δημοσίᾳ ταφῇ λόγον ἦσαν, καθ' ἃ δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν ἐκ τῶν παρὰ Θουκυδίδῃ (II 34), Πλάτωνι (Μενεξ. IIc IIId XXb), Ἰσοκράτει (Πανηγ. 74, Περὶ εἰρ. 87), ὅτε μὲν πολιτευόμενοι, ὅτε δέ, καὶ τοῦτο συχνότερον, ἐκ τῶν γνωστῶν ὅπωςδῆποτε πολιτῶν τῶν διδασκόντων τὴν ῥητορικὴν σοφιστῶν) ἢ φιλοδοξούντων νὰ ἐπιδείξωσι τὴν καλλιπέειάν των καὶ τοῦτο καθ' ὅσον οἱ εἰς τὸ πολιτικὸν βῆμα διακρινόμενοι θὰ εὕρισκον ἄγονον τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ λόγου, τὸ ὁποῖον καὶ πρὸς τὴν ῥητορικὴν των ξένον ἦτο καὶ περιορισμοὺς ἐπέβαλλεν». Ἡκιστα! Τὰ χωρία, εἰς τὰ ὁποῖα παραπέμπει ὁ κ. Τραχήλης, οὐδαμοῦ ὁμιλοῦν περὶ σοφιστῶν καὶ διδασκάλων τῆς ῥητορικῆς, οὔτε ἦτο δυνατόν εἰς τοιοῦτούς ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι καὶ ξένοι συνήθως ἦσαν καὶ ὑπωπτεύοντο καὶ περιεφρονοῦντο ὑπὸ τοῦ πλήθους (ὑπενθυμίζω π.χ., πόσον ἀγωνίζεται ὁ Ἰσοκράτης νὰ διαλύσῃ τὴν προκατάληψιν αὐτὴν, ματαίως ὅμως), ν' ἀνατεθῇ δημόσιον λειτούργημα τοιαύτης σημασίας. Ὁ Θουκυδίδης λέγει ῥητῶς ὅς ἂν γνώμη τε δοκῆ μὴ ἀξύνειτος εἶναι καὶ ἀξιῶσει προήκη, ὁ Ἰσοκράτης 4,74 οἱ μάλιστα δυναθέντες τῶν πολιτῶν εἰπεῖν, ὁ Πλάτων ὁμιλεῖ διαρκῶς περὶ ῥητορῶν

(καὶ εἶναι γνωστόν, ὅτι μὲ τὴν λέξιν αὐτὴν ἐχαρακτήριζον τοὺς δρώντας πολιτικούς, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ἰδιώτας), ἄλλοι δὲ ὅσοι ἀναφέρονται, ὅτι εἶπον (δὲν συνέγραψαν ἀπλῶς) τοιοῦτους ἐπιταφίους, ὁ Περικλῆς, ὁ Ἀρχῖνος, ὁ Δίων, ὁ Δημοσθένης, ὁ Ὑπερείδης ἦσαν πολιτευόμενοι, μερικοὶ ἐξ αὐτῶν σπουδάσαντες ἴσως τὴν ῥητορικὴν τέχνην, ὄχι ὅμως σοφισταί, οὔτε ῥητοροδιδάσκαλοι. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἠλήθευαν αὐτά, τὸ λογικὸν συμπέρασμα θὰ ἦτο, ὅτι ὁ Δημοσθένης, ὡς πολιτευόμενος, δὲν ἐξεφώνησε τὸν Ἐπιτάφιον, ἀφ' οὗ «ἐπέβαλλεν περιορισμούς», ὄχι ὅτι ὁ σφζόμενος δὲν εἶναι γνήσιος.

Σελ. 198 «Καὶ καθόλου διὰ τε τὸν λόγον τοῦτον (ὅτι οἱ πολιτευόμενοι ἀπέφευγον τὸν ἐπιτάφιον) καὶ διὰ τὴν κατ' ἔτος¹⁾ ἐκφώνησιν ἐπιταφίου, φαίνεται βέβαιον ὅτι τὸ εἶδος ἐκ παλαιοῦ ἐξηρητήθη ἐκ τῶν διδασκάλων τῆς ῥητορικῆς²⁾, ὅτινες καὶ προσέδωκαν εἰς αὐτὸ σὺν τῷ χρόνῳ ὠρισμένον διάγραμμα, οὗ τὴν μὲν ἐφαρμογὴν βλέπομεν εἰς τοὺς περισσοτέρους τῶν σφζομένων ἐπιταφίων, τὴν δὲ διατύπωσιν ἀνευρίσκομεν παρὰ Διονυσίῳ (VI 2-6)». Τὸ λογικὸν συμπέρασμα ἐκ τῶν ἀνωτέρω εἶναι, ὅτι καὶ ὁ Δημοσθένης, ἀφοῦ ἅπαξ ἀπεφάσισε νὰ γράψῃ ἐπιτάφιον, ἔπρεπε νὰ γράψῃ σύμφωνα μὲ τὸ «ὠρισμένον διάγραμμα» καὶ τοὺς κανόνας τῆς ῥητορικῆς. Τὸ ἴδιον ἄλλως τε διάγραμμα τηρεῖ ἢ προὔποθέτει καὶ πολιτικὸς ὀλιγώτερον τοῦ Δημοσθένους ἀσχοληθεὶς μὲ τὴν ῥητορικὴν θεωρίαν καὶ ἕνα αἰῶνα πρὸ αὐτοῦ ζήσας, ὁ Περικλῆς. Καὶ ὅμως, ὡς σπουδαία ἀπόδειξις τῆς νοθείας τοῦ Ἐπιταφίου προσάγεται σ. 199 καὶ 201, ὅτι ἐγράφη συμφώνως πρὸς «τὸ διάγραμμα ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἢ ἕξις εἶχε καθιερώσει»³⁾— ὡς ἐὰν ὁ Δημοσθένης δὲν ἠκολούθει καὶ εἰς τοὺς δικανικούς του λόγους τὸ ὑπὸ τῆς ῥητορικῆς καθιερωμένον κλασσικὸν πλεόν σχῆμα.

¹⁾ Καὶ τοῦτο εἶναι ἀνεύθυνος εἰκοτολογία τοῦ κ. Τραχήλη. Ἐπιτάφιος ἐξεφωνεῖτο μόνον εἰς τοὺς ἐν πολέμῳ πεσόντας, ἐπομένως μόνον ἐν καιρῷ πολέμου.

²⁾ Ὑπογραμμίζω ἐγώ.

³⁾ Ὅσον ἀφορᾷ τὸν Ἐπιτάφιον τοῦ Ὑπερείδου, ὅστις τον ἀναγνώσῃ προσεκτικὰ, θὰ παρατηρήσῃ, ὅτι τὸ σχῆμα πλήρως τηρεῖται καὶ μόνον τὸ εἰς Δεωσθένην ἐγκώμιον παρεμβάλλεται, ἐξ οὗ καὶ κατ' ἀνάγκην διὰ βραχυτέρων τὰ λοιπὰ ἐπραγματεύθη ὁ ῥήτωρ.

Και αἱ ἀντιφάσεις ἐξακολουθοῦν· σελ. 199² «Ὁ ἡμέτερος ρήτωρ ἀκροθιγῶς ἀπτεται τῆς ἱστορίας τὸ μὲν διότι πρῶτιστα ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν κατὰ τοὺς κανόνας σύνταξιν ἐπιταφίου (ὧν εἷς καὶ ἡ συντομία), τὸ δὲ διότι διὰ τὴν χρονικὴν ἀπόστασιν καὶ τὴν μεταβολὴν τῆς καταστάσεως (οἱ Διάδοχοι ἄρχουσι τῆς Ἑλλάδος) ὥς τι ἀρκετὰ παλαιὸν αἰσθάνεται τοὺς ἀγῶνας ἐκείνους, δευτερευούσης μάλιστα σημασίας».

Και ἐρωτῶ: 1) πόθεν ὁ κ. Τραχήλης γνωρίζει, ὅτι μεταξὺ τῶν θεωρητικῶν κανόνων τοῦ ἐπιταφίου εἶναι ἡ συντομία; 2) πῶς ὁ τόσο ἐπιμελῶς τῆρῶν τὸν κανόνα τῆς συντομίας σοφιστής, ὥστε νὰ μὴ ἀναφέρῃ καὶ τὰ μετὰ τὰ Περσικά, ἀφιερώνει 2 σελίδας εἰς τὰ μυθολογούμενα τῶν φυλῶν, καὶ πῶς ταῦτα καὶ ἄλλα μυθολογήματ' ἀκόμη ἀπωτέρου παρελθόντος παραθέτει ὁ αὐτὸς σοφιστής, ὅστις αἰσθάνεται τοὺς ἀγῶνας μετὰ τὰ Περσικά «ὥς τι ἀρκετὰ παλαιόν»; 3) ἂν ἡ συντομίας χάριν παράλειψις τῶν παρελθόντων καυχημάτων τῶν Ἀθηναίων θεωρεῖται δεῖγμα σοφιστικῆς ἰδιότητος τοῦ γράψαντος, πῶς ἀφ' ἑτέρου ἐν σ. 201 φέρεται, ὡς ἐπιχείρημα κατὰ τῆς γνησιότητος, ὅτι ὁ συγγραφεὺς «ἀσμενίζει» εἰς «τὴν ἀφήγησιν τῶν Ἀμαζόνων καὶ λοιπῶν, ἅτινα διὰ τοὺς χρόνους αὐτοῦ ὄζουσι παλαιότητος»; 1).

Ἄλλη ἀντίφασις· σελ. 202 προσπαθεῖ ὁ κ. Τραχήλης ν' ἀποδείξῃ, ὅτι ὁ Δημοσθένης ἦτο «ἐπιρρεπὴς εἰς τὰ δάκρυα». Ἐν σ. 203 ἐκπλήττεται, διότι ὁ Ἐπιτάφιος παρουσιάζει τὸν Δημοσθένην ἐμβρόντητον.

1) Ὡς πρὸς τὸ σημεῖον αὐτὸ ὁ κ. Τραχήλης ἔχει καὶ ἄλλα ἐπιχειρήματα. Σελ. 207: «ὁ Δημοσθένης τόσο προσκολλᾶται εἰς τὸ προκείμενον θέμα καὶ εἰς τὸ παρὸν καθόλου, ὥστε δὲν βλέπει εἰμὴ ταῦτα (Κρῖμα! καὶ ὁμοῦς ὑπάρχουν μερικοί, ποῦ πιστεύουν, ὅτι ὁ Δημοσθένης τόσο στενὰ ἐξοῦσε μὲ τὸ παρελθὸν καὶ τὴν παλαιὰν δόξαν, ὥστ' ἐτυφλῶντο πολλάκις εἰς τὴν ρεαλιστικὴν κρίσιν τῶν πραγμάτων, καὶ ὅτι μόνον ἡ πίστις του εἰς τοῦ παρελθόντος τὰς ἀναμνήσεις ἐξηγεῖ τοὺς ματαίους καὶ μεγαλομανεῖς πολλάκις ἀγῶνάς του), φαίνεται ἀγνοῶν σχεδὸν τὰ πρὸ τῶν Περσικῶν πολέμων (καὶ ὁ τοσάκις ἀναφερόμενος Σόλων; καὶ οἱ τυραννοκτόνοι 23, 142ε;), τοὺς μύθους (καὶ τὰ ἐν 23, 66;), τὴν ποίησιν (εὐτυχῶς ὁ ἴδιος ὁ κ. Τραχήλης παραπέμπει εἰς τὸν Περὶ παραπροσβείας λόγον), οὐδέποτε χαριτολογεῖ (ποῦ ὑπάρχει εἰς τὸν Ἐπιτάφιον χαριτολογία;)..., οὐδέποτε φιλολογεῖ ὡς λέγομεν σήμερον (ποῦ βλέπει ὁ κ. Τραχήλης εἰς τὸν Ἐπιτάφιον τὴν φιλολογίαν;). Ἄλλὰ τὸ ζήτημα δὲν εἶναι τοῦτο· τὸ ζήτημα τίθεται: ἔπρεπε ὁ Δημοσθένης γράφων ἐπιδεικτικὸν λόγον ν' ἀναφέρῃ μύθους ἢ ὄχι;

Και πάλιν ἐν σ. 205 εὐρίσκει τὸν γράφοντα «θρασύδειλον» καὶ προκλητικὸν ἀπέναντι τοῦ Φιλίππου. Ποῖον ἀπὸ τὰ τρία νὰ πιστεύσωμεν;

Ἄλλὰ τὸ νοστιμώτερον εὐρίσκομεν εἰς τὴν σ. 203· «(βλέπομεν) ἓνα Δημοσθένην ἐμβρόντητον, ἄλλον ἐξ ἄλλου, οὐδ' ἔχνος συγκινήσεως, ὡσεὶ μὴ ἦτο αὐτὸς ὁ κινήσας τὸν πόλεμον, ἀλλὰ κοινός τις καὶ ψυχρὸς πολίτης». Ὁ ἀναγνώστης ἄς πιστεύσῃ, ὅτι δὲν πιερίεκοφα μεταξὺ λέξεις ἀπὸ τὰ παρατιθέμενα, ὅτι δὲν ἤλλαξα οὔτε ἓνα ἰῶτα, καὶ ἄς προσπαθήσῃ νὰ καταλάβῃ, πῶς ἤμπορεῖ νὰ ἔχη γίνει κανεὶς «ἄλλος ἐξ ἄλλου», ἀλλὰ νὰ μὴ παρουσιάσῃ «ἔχνος συγκινήσεως», νὰ εἶναι «ψυχρὸς πολίτης», ἀλλὰ ταυτοχρόνως καὶ «ἐμβρόντητος»¹⁾.

Ἰπάρχουν καὶ δύο ἄλλ' ἀκόμη «ἐπιχειρήματα» κατὰ τῆς γνησιότητος. Ἐν σ. 204 διαπιστώνεται, εἰς βάρος φυσικὰ τῆς γνησιότητος, ὅτι ὁ γράψας τὸν Ἐπιτάφιον «δὲν θέλει σχεδὸν νὰ γνωρίζῃ τὸν Περὶ τοῦ στεφάνου». Μὰ ἂν παρουσίαζεν ὁ λόγος ἐνδείξεις γνωριμίας τοῦ Περὶ τοῦ στεφάνου, δὲν θὰ ἐχρειαζόμεθ' ἄλλην ἀπόδειξιν, ὅτι εἶναι ψευδεπίγραφος, ἀφ' οὗ ὁ μὲν Ἐπιτάφιος ἐξεφωνήθη τὸ 338, ὁ δὲ Περὶ τοῦ στεφάνου μετὰ 8 ἔτη! Ἐν ὑποσημειώσει ἐπ' ἴσης ἀπορεῖ ὁ κ. Τραχήλης, διατί τάχα ὁ Λυκοῦργος εἰς τὸν λόγον τοῦ Κατὰ Λεωκράτους μιμεῖται τὸν Ἐπιτάφιον, ὡς ἰσχυρίζεται ὁ P. Maas, ποῦ ἐξεφωνήθη πρὸ 7 ἐτῶν, καὶ δὲν ἐμιμήθη τὸν Περὶ τοῦ στεφάνου, ὅστις ἐξεφωνήθη μετὰ ἓν ἔτος.

Τὸ δεύτερον ἐπιχείρημα εἶναι τὸ ἐξῆς (σ. 208): Ὁ Ἐπιτάφιος δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι γνήσιος, διότι ὁ Δημοσθένης μετὰ τὸ 341 δὲν ἐξέδωκεν ἄλλον λόγον, πλὴν τοῦ Περὶ τοῦ στεφάνου. Καὶ ἂν ἐρωτηθῇ ὁ κ. Τραχήλης, πόθεν γνωρίζει, ὅτι ὁ Δημοσθένης δὲν ἐξέδωκεν ἄλλον λόγον, εἶναι ὑποχρεωμένος ν' ἀπαντήσῃ, ἐκ τοῦ ὅτι οἱ μετὰ τὸ 341 παραδιδόμενοι λόγοι, δῆλα δὴ ὁ Ἐπιτάφιος καὶ ὁ κατ' Ἀριστογείτονος Α', εἶναι νόθοι. Κλασσικὸν παράδειγμα τοῦ συλλογισμοῦ, ποῦ ὀνομάζεται εἰς τὴν λογικὴν *petitio principii*²⁾.

¹⁾ Ποία εἶναι ἡ στάσις τοῦ γράφοντος τὸν Ἐπιτάφιον ἀπέναντι τῶν γεγονότων καὶ τῶν νεκρῶν, ἀνέπτυξα ἤδη ἀνωτέρω σ. 126.

²⁾ Ὁ κ. Τραχήλης σελ. 209 εὐρίσκει, ὅτι δὲν εἶχε κανένα λόγον ὁ Δημοσθένης νὰ δημοσιεύσῃ τὸν Ἐπιτάφιόν του, διότι θὰ ἐκήρυττεν οὕτω τὴν ἡττάν τῆς πολιτικῆς του δημοσίᾳ καὶ θὰ ἐκολάκευε τοὺς Μακεδόνας. Ἄλλ' ἀπέδειξα ἴσα ἴσα

Εἰς τὸ δεύτερον μέρος τῆς μελέτης του ὁ κ. Τραχήλης σημειώνει διεξερχόμενος τὸ κείμενον τοῦ Ἐπιταφίου τὰ σημεῖα ἐκεῖνα, εἰς τὰ ὅποια εὐρίσκει ἐνδείξεις κατὰ τῆς γνησιότητος. Ἀκολουθῶν καὶ ἐνταῦθα τὰς πεπαλαιωμένας μεθόδους τῆς ἐρεύνης τοιούτων ζητημάτων, παρατάσσει ἀναμῖξ πραγματικὰς καὶ μορφικὰς ἀντιρρήσεις ὑπὸ τύπον ἀφοριστικὸν καὶ χωρὶς τὴν ἐλαχίστην προσπάθειαν νὰ μετρηθῇ ἢ ἀποδεικτικῆ τῶν δυνάμεις, ἐν τῇ μακαρίᾳ πεποιθήσει, ὅτι οἱ χαρακτηρισμοὶ ἀποτελοῦν ἐπιχειρήματα. Καὶ τοιουτοτρόπως συναντᾷ κανεὶς εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν ἡ φιλολογικὴ κριτικὴ ἔχει ἀναχθῆ εἰς λεπτεπίλεπτον μέθοδον¹⁾, τὸ φαινόμενον ἀσυστηματοποιήτων παρατηρήσεων, ποῦ ἐνθυμίζουσι τὰς παρασελιδίους σημειώσεις, τὰς γραφομένας εἰς τὰ περιθώρια μυθιστορήματος κατὰ τὴν βιαστικὴν τῶν ἀνάγνωσιν. Καὶ ὁμῶς εἶμαι ἀποφασισμένος νὰ τὰς ἐξετάσω διεξοδικῶς. Τὰς διακρίνω λοιπὸν εἰς τὰς ἑξῆς κατηγορίας:

1) Ὡς ἀπόδειξις κατὰ τῆς γνησιότητος, προσάγεται, ὅτι ὁ Ἐπιτάφιος περιέχει πράγματα, τὰ ὅποια δὲν εὐρίσκονται ἢ μὲ διάφορον διατύπωσιν λέγονται εἰς τὸν Περὶ τοῦ στεφάνου, ὡς ἂν εἶχε τὴν ὑποχρέωσιν ὁ Δημοσθένης νὰ εἴπη τὸ 338, μόνον ὅσα ἐπρόκειτο νὰ γράψῃ μετὰ 8 ὅλα ἔτη! Εἶμαι βέβαιος, ὅτι, ἂν ὁ Ἐπιτάφιος περιεῖχεν καὶ διετύπωνεν αὐτὰ κατὰ τὸν ἴδιον ἀκριβῶς τρόπον, ὅπως καὶ ὁ Περὶ τοῦ

ἐγὼ, ὅτι ὁ Ἐπιτάφιος περιέχει εὐπρεπῆ ἀπολογία τῆς πολιτικῆς του, τῆς ὁποίας τὴν ἀποτυχίαν δὲν ἐχρειάζοντο οἱ Ἕλληνες νὰ μάθουν ἀπὸ τὸν Ἐπιτάφιον (ἀνωτέρω σελ. 129έ.). Ὅτι δὲ οὐδεμία τῶν Μακεδόνων κολακεία περιέχεται, ὁμολογεῖ καὶ ὁ κ. Τραχήλης σελ. 205, ὀνομάζων μάλιστα διὰ τοῦτο «θρασύδειλον» τὸν γράψαντα.

¹⁾ Τὰ κατὰ τοὺς μεθοδικούς κανόνας τῆς κριτικῆς τῆς γνησιότητος ἐζήτησα νὰ διαρθρώσω λογικῶς, τονίζων ἰδίως τὸν χαρακτήρα ἐπιστημονικῆς ὑποθέσεως, ποῦ ἔχει κάθε ἀθέτησις ἔργου, εἰς ἀνακοίνωσίν μου γενομένην ἐν τῇ Ἐπιστημονικῇ Ἐταιρείᾳ τῇ 6ῃ Ἰουνίου 1931, ἣτις δημοσιεύεται προσεχῶς. Μερικὰ ἔχω (ἢ μᾶλλον εἶχα) γράψῃ καὶ εἰς τὸ ἄρθρον μου *Κριτικὴ Φιλολογικὴ* τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας», ἀλλ' ἡ ἀκηδία, μὲ τὴν ὁποίαν τὸ ἄρθρον ἐκεῖνο ἐτυπώθη (ἀφ' οὗ τεμάχια ὅλα τοῦ ἄρθρου ἠλλαξαν τὴν θέσιν των!) καὶ ἡ ἀμαθῆς περικοπὴ οὐσιωδεστάτων στοιχείων τοῦ ἄρθρου εἰς βάρος καὶ τῆς σαφηνείας καὶ τῆς λογικῆς αὐτοῦ, με ἀναγκάζουν ν' ἀποκηρύξω τὸ ἄρθρον αὐτό, τοῦ ὁποίου ἐξηφανίσθησαν ἐξ εὐθύνης τῆς συντάξεως καὶ τὰ χειρόγραφα.

στεφάνου, ὁ κ. Τραχήλης θὰ προσῆγε τοῦτο θριαμβευτικῶς (καὶ δικαιότερον ἴσως), ὡς ἐπιχείρημα κατὰ τῆς γνησιότητος¹⁾.

Οὕτω λοιπὸν ἐπιρρίπτεται κατὰ τοῦ Ἐπιταφίου, ὅτι ἐξυμνεῖ τὴν ἀνδρείαν τῶν πεσόντων § 3 καὶ § 17, ἐν ᾧ εἰς τὸν Περὶ τοῦ στεφάνου «οὐδαμοῦ ἐπαινεῖ τὴν ἀνδρείαν τῶν πεσόντων» σ. 210. Ὡστε ὁ Δημοσθένης, γράφων ἐγκώμιον τῶν ἐν πολέμῳ πεσόντων, ἐδικαιοῦτο πάσας τὰς ἄλλας αὐτῶν ἀρετὰς νὰ ἐξάρη, ὅχι ὅμως καὶ τὴν ἀνδρείαν²⁾. Καὶ ὅμως ὁ ἴδιος ὁ κ. Τραχήλης παραθέτει τὸ χωρίον τοῦ Περὶ τοῦ στεφάνου 208: *ὁ γὰρ ἦν ἀνδρῶν ἀγαθῶν ἔργον ἅπασι πέπρακται.*

Ἐπ' ἴσης ἐπιρρίπτεται κατὰ τῆς γνησιότητος σ. 210, ὅτι ἐν § 1 λέγεται *προσέταξεν ἔμοι ἢ πόλις τὸν νομιζόμενον λόγον εἰπεῖν*, ἐν ᾧ εἰς τὸν Περὶ τοῦ στεφάνου λέγεται *ἐχειροτόνησεν ὁ δῆμος τὸν ἐροῦντα κ.τ.τ.* Ἐκ τῶν πολλῶν συνωνύμων ἐκφράσεων τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης δὲν ἐδικαιοῦτο, βλέπετε, ὁ Δημοσθένης, παρὰ μίαν μόνον ἀείποτε νὰ μεταχειρίζεται!³⁾. Καὶ ὅμως, ἂν ἀνοίξη κανεὶς τὸν Περὶ τοῦ στεφάνου 285 κέξ., θὰ ἴδῃ, ὅτι ἐκεῖ πρόκειται περὶ τοῦ ποῖος ἐπροτιμήθη, διὰ νὰ εἶπῃ τὸν Ἐπιτάφιον, καὶ περὶ τῶν σφοδρῶν περὶ τὸ ζήτημα τοῦτο συζητήσεων ἐντεῦθεν καὶ ἡ ὅλη διήγησις ἔχει ἓνα ζωηρῶς προσωπικὸν χαρακτήρα. Ἐδῶ ὅμως τοιοῦτόν τι δὲν ὑπάρχει, τοῦναντίον δὲ θὰ ἦτο ἔλλειψις στοιχειώδους τάκτ νὰ γράψῃ *ἐξέλεξεν ἔμένα ὁ λαός, ἀντὶ τοῦ εὐπρεπεστέρου μου ἀνέθεσεν ἡ πατρίς.*

Ὅμοίως ἐν σελ. 212 προσάγεται, ὡς ἐνδειξις κατὰ τῆς γνησιότητος, ὅτι ὁ μὲν Ἐπιτάφιος § 11 λέγει *ὅπου τὸ δίκαιον εἶη τεταγμένον*, ἐν ᾧ ὁ Περὶ τοῦ στεφάνου § 62 *ἑαυτὸν τάξας* καὶ ὁ Περὶ τῶν ἐν Χερρ. 71 *ἑμαυτὸν ἔταξα*, καὶ ὅτι ἡ σκέψις εἶναι μὲν «*συνήθης παρὰ Δημοσθένει, ἀλλ' ἄλλως ἐκφραζομένη*». Ἀλλὰ δὲν εἶναι πιστευτότερον, ὅτι ὁ Δημοσθένης ποικίλλει ἐκάστοτε τὴν ἐκφρασίαν του, παρὰ ὅτι ἓνας μιμητῆς

¹⁾ Καὶ το κάμνει πράγματι ἐν σ. 213 ὡς πρὸς τὴν § 18. (Πρβλ. ἄνωτ. σ. 124).

²⁾ Ἴδου δὲ διατί· ὁ ἴδιος ἐκακολογεῖτο ἐπὶ ἀνανδρίᾳ! σ. 211¹.

³⁾ Ἀνάλογα εἶναι τὰ ἐξῆς ἐπιχειρήματα: σελ. 214 ἡ φράσις *φθόνος μὲν ἀπειή* τοῦ λόγου § 24 δὲν εἶναι Δημοσθένειος, διότι εἰς τὸν λόγον Περὶ τῶν ἐν Χερρονήσῳ 71 λέγεται *οὕτω γὰρ ἴσως ἀνεπίφθονον εἰπεῖν*. Σελ. 216 ὁ Δημοσθένης, ἂν ἤθελε νὰ εἶναι γνήσιος, ἔπρεπε νὰ γράψῃ § 37 *ἀπολοφυράμενοι ἢ ὀλοφυράμενοι*, ὅπως γράφεται εἰς ὅλους τοὺς σφισομένους ἐπιταφίους, ὅχι ὅμως ἀποδυσάμενοι.

θάπέφευγε νὰ μεταχειρισθῆ ἐκείνας τὰς ἐκφράσεις, ποῦ θὰ καθίστων τὸ ἔργον του Δημοσθενικώτερον ; Τὸ ἂν ἐπιτρέπεται δὲ εἰς ἀρχαῖον Ἑλληνα συγγραφέα νὰ εἰπῆ ἐνταῦθα ἐτάχθη τὸ δίκαιον, τάττω μετὰ τοῦ δικαίου ἑμαυτόν, σ υ ν τ ά τ τ ο μ α ι τ ῶ δ ι κ α ῖ ο ν , ἀ μ ῦ ν ο μ α ι μ ε τ ἄ τ ο ῦ δ ι κ α ῖ ο υ κ λ π . , εἶναι ζήτημα, διὰ τὸ ὁποῖον δὲν νομίζω, ὅτι δικαιουῦμαι νὰ σπαταλήσω τὸν πολύτιμον τοῦ περιοδικοῦ τούτου χῶρον διὰ τὸν ἔχοντα καὶ στοιχειῶδες αἰσθημα τῆς ἀρχαίας γλώσσης, δὲν ὑπάρχει καὶν τοιοῦτον ζήτημα.

2) Νομίζει ὁ κ. Τραχήλης, ὅτι ἀποδεικνύει τὸ νόθον τοῦ λόγου ἀπαριθμῶν χωρία, εἰς τὰ ὁποῖα ὁ Ἐπιτάφιος «μιμεῖται» τὸν Ἴσοκράτην ἢ τὸν Πλατωνικὸν Μενέξενον ἢ ἄλλους συγγραφεῖς. Δὲν λαμβάνει δὲ ὑπ' ὄψιν α') ὅτι μίμησιν δὲν ἀποδεικνύει κάθε ὁμοιότης μακρινῆ εἰς τὰ νοήματα ἢ τὰς ἐκφράσεις, πολὺ δὲ ὀλιγώτερον, ὅταν πρόκειται περὶ εἶδους λογοτεχνικοῦ, εἰς τὸ ὁποῖον εἶχαν καθιερωθῆ ὠρισμένα, ἀπαραίτητα, τυπικῶς ἐπανερχόμενα συστατικά, ὅπως ὁ ἐπιτάφιος. Ὑπὸ τὸ πνεῦμα τοῦτο καὶ ὁ Μενέξενος εἶναι «μίμησις» τοῦ Πανηγυρικοῦ καὶ ὁ Λυσιακὸς Ἐπιτάφιος καὶ ὅλοι μεταξὺ των. Ἡ σύγχρονος φιλολογικὴ μέθοδος παραδέχεται μίμησιν μόνον, ὅπου ἀποκλείεται ἀπολύτως πᾶσα σύμπτωσης εἴτε εἰς τὰ νοήματα εἴτε εἰς τὴν διατύπωσιν, ὅπου παρατηρεῖται ἄκαιρος καὶ ἀπροσδιόνυσις εἰς τὸ ἓνα ἔργον χρήσις νοημάτων καὶ μορφικῶν στοιχείων, τὰ ὁποῖα ὀρθῶς καὶ καταλλήλως λέγονται εἰς τὸ ἄλλο, ὅπου διασπᾶται εἰς τὸ μιμούμενον ἔργον ἢ συνοχὴ τῶν ἰδεῶν ἢ τοῦ ὕφους χάριν παρεμβολῆς ἀλλοτριῶν, ἐκ τοῦ προτύπου εἰλημμένων στοιχείων κλπ. κλπ., β') ὅτι καὶ ἀποδειχθέντος, ὅτι χωρίον τι τοῦ Ἐπιταφίου προὔποθέτει τὴν γνῶσιν ἄλλου συγγραφέως, δὲν ἀκολουθεῖ ἐκ τούτου, ὅτι δὲν πρόκειται περὶ γνησίου Δημοσθενικοῦ ἔργου ¹⁾. Ὁ γνήσιος Δημοσθένης ἢ ὁ ὕνα το ἢ μᾶλλον ἔπρεπεν, ὡς μορφωμένος ἄνθρωπος τῶν Ἀθηνῶν, νὰ γνωρίζῃ ἔργα, ὅπως ὁ Πανηγυρικὸς τοῦ Ἴσοκράτους, ὁ Ἐπιτάφιος τοῦ Περικλέους παρὰ Θουκυδίδῃ, ὁ Μενέξενος τοῦ Πλάτωνος κλπ. Ὁ δὲ Wendland ἀπέδειξεν εἰς ἐξαίρετον μελέτην του εἰς τὰ Nachrichten τῆς Ἐπι-

¹⁾ Σύμφωνα μὲ τὴν λογικὴν αὐτὴν, θὰ ἔπρεπεν ὁ Περὶ παραπροσβείας λόγος τοῦ Αἰσχίνου, ποῦ ἀντιγράφει σχεδὸν αὐτολεξεῖ περικοπὰς ὀλοκλήρους μαζί μὲ τὰ ἱστορικὰ λάθη των ἀπὸ τὸν Περὶ τῆς εἰρήνης τοῦ Ἀνδοκίδου, νὰ ᾔτο ἀποδεδειγμένως νόθος.

στημονικῆς Ἑταιρείας τοῦ Göttingen 1910, 289 κέξ., εἰς τὴν ὁποίαν καὶ εἶχα παραπέμψει ἐν τῇ πραγματείᾳ μου, ὅτι οἱ πολιτικοὶ τοῦ Δημοσθένους λόγοι περιέχουν πλεῖστα χωρία, εἰς τὰ ὁποῖα πολεμοῦνται Ἰσοκρατικαὶ ἀπόψεις. Μόνον ἂν ἀποδειχθῇ, ὅτι ἔργα γραφέντα μετὰ τὸ 338 μιμεῖται ὁ συγγραφεὺς τοῦ Ἐπιταφίου, τίθεται τότε ἡ γνησιότης του ἐν ἀμφιδόλῳ.

Ἄλλ' οὔτε προγενεστέρων καὶν ἔργων παρατηρεῖται μίμησις ἐνταῦθα. Παραθέτω ὅλα τὰ χωρία, ποῦ ἀναφέρει ὁ κ. Τραχήλης, διὰ νὰ κρίνη ὁ ἀναγνώστης.

Σελ. 211. § 5 πάντα γὰρ τὰ τίκτονθ' ἅμα καὶ τροφήν τοῖς γιγνομένοις ἀπ' αὐτῆς τῆς φύσεως φέρει ὅπερ ἦδ' ἡ χώρα πεποικηκεν ~ Ἰσ. 4,28 ἐκτίθεται, πῶς διὰ πρώτην φοράν εἰς τὴν Ἀττικὴν ἀνεπτύχθη ἡ γεωργία τῶν δημητριακῶν. Πλάτων Μενέξ. 237e, ὁμιλῶν καὶ αὐτὸς περὶ τῆς αὐτοχθονίας, λέγει: πᾶν γὰρ τὸ τεκὸν τροφήν ἔχει ἐπιτηδείαν ἢ ἂν τέκη, ἢ καὶ γυνὴ δῆλη τεκοῦσά τε ἀληθῶς καὶ μὴ κλπ. Καθὼς βλέπει κανεῖς, πρόκειται περὶ τοῦ αὐτοῦ κοινοῦ τόπου τῆς αὐτοχθονίας καὶ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς γεωργίας, ὁ ὁποῖος εἰς ὅλους τοὺς ἐπιταφίους, ἀκόμη καὶ εἰς τὸν τοῦ Ὑπερείδους § 7, ἀπαντᾷ.

Σελ. 211. § 7 οἱ γὰρ τῆς τὸν κατὰ τὸν παρόντα χρόνον γενεᾶς πρόγονοι καὶ πατέρες καὶ τούτων ἐπάνω τὰς προσηγορίας ἔχοντες, αἷς ὑπὸ τῶν ἐν γένει γνωρίζονται ~ Ἰσ. 4,24 αὐτόχθονες ὄντες καὶ τῶν ὀνομάτων τοῖς αὐτοῖς οἷσπερ τοὺς οἰκειοτάτους τὴν πόλιν ἔχοντες προσειπεῖν μόνοις γὰρ ἡμῖν τὴν αὐτὴν τροφὸν καὶ πατρίδα καὶ μητέρα καλέσαι προσήκει. Παρακαλεῖται ὁ ἀναγνώστης νὰ εἰπῇ, ἂν βλέπει καὶ ἔχνος ὁμοιότητος. Εἰς τὸ Δημοσθενικὸν χωρίον λέγεται περὶ τῶν προγόνων, πατέρων, πάππων, θείων, καὶ ὅπως ἄλλως οὔτοι διὰ συγγενικῶν ὀνομάτων χαρακτηρίζονται, τῆς παρούσης γενεᾶς. Ὁ Ἰσοκράτης ὁμιλεῖ περὶ τῆς αὐτοχθονίας τῶν Ἀθηναίων, οἱ ὁποῖοι μόνοι εἶναι καὶ τέκνα κυριολεκτικῶς τῆς πατρίδος των καὶ ἐτρέφησαν ὑπ' αὐτῆς διὰ τοῦ σίτου. Ἔτσι προχωροῦμεν εἰς ἀθέτησιν κειμένου, προτοῦ ἀκόμη το ἐννοήσωμεν ¹⁾).

¹⁾ Ὁ κ. Τραχήλης το δμολογεῖ ἐμμέσως λέγων, ὅτι εἶναι «τὸ νόημα ἀκατάληπτον».

Σελ. 211· ἐν § 9 ὁμιλῶν ὁ Δημοσθένης περὶ τῶν μυθικῶν κατορθωμάτων τῶν Ἀθηναίων, προσθέτει τὸν κοινὸν τῶν ἐπιταφίων τόπον· ὧν οὕτως ἕκαστον εὐσχήμονας καὶ πολλοὺς ἔχει λόγους, ὥστε καὶ τοὺς ἐν μέτροις (ἐμμέτρους codd.) καὶ τοὺς τῶν ἀδομένων ποιητᾶς καὶ πολλοὺς τῶν συγγραφέων ὑποθέσεις τὰ κείνων ἔργα τῆς αὐτῶν μουσικῆς πεποιῆσθαι. Ὁ κ. Τραχήλης παραθέτει, ὡς πρότυπον προφανές, ἐξ οὗ παρέλαβεν ὁ γράψας, τὸ χωρίον τοῦ Μενεξένου 239b ποιηταί τε αὐτῶν ἤδη ἱκανῶς τὴν ἀρετὴν ἐν μουσικῇ ὑμνήσαντες εἰς πάντας μεμνηνάσιν¹⁾. Καὶ ἐρωτῶ· ποῦ συναντᾶ κανεὶς ἐδῶ «μίμησιν», οἷαν ἀνεπτύξαμεν ἀνωτέρω;

Σελ. 212· ἐπικαλούμενος ὁ συγγραφεὺς τοῦ Ἐπιταφίου § 13 τὴν εὐνοϊαν τῶν ἔξω τοῦ γένους, «διέστρεψεν»²⁾ τὰ ἐξῆς χωρία, ποῦ εἶχεν ἀναγνώσει: Θουκ. 2,34 συνεκφέρει δὲ ὁ βουλόμενος καὶ ἀστῶν καὶ ξένων 2,36 τὸν πάντα ὁμιλον καὶ ἀστῶν καὶ ξένων καὶ Μενέξ. 235b ξένοι τινὲς ἔπονται καὶ συνακροῶνται. Ὡστε οὔτε ἐλληνικὰ δὲν ἤξευρεν ὁ ἄθλιος!

Σελ. 213 τὸ χάριν προσποιεῖ § 14 «λέγεται κατὰ τὸ ἐν Ἀπολ. Σωκρ. 20 χάριν προσειδέναί». Ὅστις ἀμφιδάλλει, ἄς προσέξῃ, ὅτι καὶ ἐδῶ ἔχομεν χάριν καὶ ἐκεῖ, καὶ εἰς τὸ ἓνα εἰς τὸ ἄλλο χωρίον ἓνα σύνθετον μὲ τὴν πρός! Καὶ αὐτὸ λέγεται φιλολογικὴ ἐπιστήμη!

Σελ. 214. Ἄλλη ἀπόδειξις «μιμήσεως»· § 24 ἀπαντᾶ ἡ λέξις ζῆλος, ἣτις «καὶ παρὰ Λυσία (Ἐπιτάφ. 48.60) καὶ ἐν Μενεξένῳ (242a) καὶ παρ' Ὑπερείδῃ (sic) (Ἐπιτάφ. 30)». Κρῖμα μόνον, ποῦ, ἐκτὸς τῶν χωρίων τοῦ Ἐπιταφίου, ἀπαντᾶ 9 ἀκόμη φορές εἰς γνήσια ἔργα τοῦ Δημοσθένους. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ νόημα τῆς φράσεως, παραπέμπω εἰς ὅσα εἶπα ἀνωτέρω σ. 126.

Σελ. 215 ἄλλη χειροπιαστὴ μίμησις· § 26 αἱ δὲ δημοκραταὶ πολλά

¹⁾ Τὸ νόστιμον εἶναι, ὅτι, ἐν ᾧ τὰ παρὰ Δημοσθένει εὐρίσκει ὁ κ. Τραχήλης «ἐκφράσεις σχολῆς ἤδη φιλολογούσης» (θα ἤθελα νὰ ἤξευρα, πῶς χαρακτηρίζει τότε τὰ παρ' Ἰσοκράτει), παραπέμπει εἰς «παρόμοια» τοῦ Μενεξένου, τὸν ὁποῖον ὁμως δὲν θεωρεῖ νόθον, ἂν καὶ περιέχει παρομοίας «ἐκφράσεις σχολῆς ἤδη φιλολογούσης».

²⁾ Ὅσον ἀφορᾷ, εἰς τὸ ὅτι «θηρεύει δόξαν λόγων» σελ. 212, τί θὰ ἔλεγε ὁ κ. Τραχήλης διὰ τὸν Ἐπιτάφιον τοῦ Ὑπερείδου § 2;

τ' ἄλλα καὶ καλὰ καὶ δίκαια ἔχουσιν ἐγράφη. «ἐξ ἀναμνήσεως τῶν παρὰ Σοφοκλ. Ἄντιγ. 506 ἀλλ' ἢ τυραννὶς πολλὰ τ' ἄλλα εὐδαιμονεῖ». Τὸ δὲ ὦν τὸν εἶ φρονοῦντι' ἀντέχεσθαι δεῖ «ἐξ ἀναμνήσεως τῶν παρὰ Δημ. Κατὰ Φιλίππ. Β, 24 ἢ φύσις τῶν εἶ φρονοῦντων... ταύτης ἀντέχεσθε». Πάλιν καλὰ, ποῦ δὲν κατέχει ὁ κ. Τραχίλης «ἐξ ἀναμνήσεως» καὶ ἄλλα χωρία, εἰς τὰ ὅποια ν' ἀπαντοῦν αἱ κοινόλεκτοι φράσεις πολλὰ τ' ἄλλα, εἶ φρονοῦντες, ἀντέχεσθαι.

Σελ. 215 τὰ ἐν § 36 λεγόμενα, ὅτι πρέπει νὰ φέρουν πρῶως τὴν συμφορὰν, διότι αὐτὸ καὶ τιμὴν εἰς τοὺς νεκροὺς φέρει καὶ πλείστην εὐδοξίαν πᾶσι τῇ πόλει καὶ τοῖς ζῶσι, συνήθης προτροπὴ εἰς ὄλους τοὺς ἐπιταφίους, ἐλέχθησαν ἐξ ἀφορμῆς τοῦ Μενεξ. 249c τοῖς τε γὰρ τελευταῖοι καὶ τοῖς ζῶσι οὕτως ἂν προσφιλέστατοι εἶτε καὶ ῥᾶστοι θεραπεύειν τε καὶ θεραπεύεσθαι, (ἢ ὁμοιότης προφανῆς· τί χρεῖαν ἔχομεν μαρτύρων;), ἀλλὰ «μεταβαλλόμενα ἐπὶ τὸ ἀλογώτερον». Γνωρίζετε δέ, ποῦ κεῖται ἡ ἀλογία; Ὅτι τὸ νὰ φέρουν πρῶως τὴν συμφορὰν φέρει εὐδοξίαν πλείστην διὰ τὴν πόλιν καὶ διὰ τοὺς ζῶντας· ὥστε, κατὰ τὸν κ. Τραχίλην, ἡ γενναιότης τῶν ἐπιζώντων ἐν ταῖς συμφοραῖς ἀποτελεῖ τίτλον τιμῆς μόνον διὰ τοὺς νεκρούς, ἀδοξίαν δὲ διὰ τοὺς ζωντανούς! Ὁρισμένως ἀρχίζει κανεὶς νὰ προτιμᾷ τὴν «ἀλογίαν» τοῦ συγγραφέως τοῦ Ἐπιταφίου, ὅστις ὅποτε καὶ ἂν εἶναι, ἀπὸ τὴν «λογικὴν» τοῦ ἐπικριτοῦ του.

3) Ἄλλη κατηγορία ἐνδείξεων κατὰ τῆς γνησιότητος εἶναι, κατὰ τὸν κ. Τραχίλην, αἱ «μὴ δημοσθένειοι» λέξεις. Ὀνομάζει δὲ τοιούτοτρόπως τὰς λέξεις τοῦ Ἐπιταφίου, αἵτινες δὲν ἀπαντοῦν (ἢ νομίζει, ὅτι δὲν ἀπαντοῦν) εἰς ἄλλα Δημοσθενικὰ ἔργα. Ἐναντίον τοῦ τελείως πεπαλαιωμένου τούτου τρόπου, ὁ ὁποῖος νομίζει, ὅτι δύναται ν' ἀθετῇ τὴν γνησιότητα μηχανικῶς τῇ βοήθειᾳ ἐνὸς Index verborum, ἀπήνητησα ἤδη εἰς τὴν μελέτην μου σ. 256¹. «φυσικὰ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ οἰκοδομήσῃ τις τὴν ἀθέτησιν ἐπὶ τῶν λέξεων τούτων (ἐννοῶ τὰς ὀλίγας ποιητικὰς λέξεις, αἵτινες εἶναι φυσικὸν νὰ συναντῶνται εἰς ἐπιδεικτικὸν λόγον) καὶ ἐπὶ ἄλλων, αἵτινες, κατὰ σύμπτωσιν, μόνον εἰς τὸν προχείμενον λόγον ἀπαντῶνται. Τοιαῦτα ἅπαξ εἰρημένα εὐρίσκονται καὶ εἰς ἄλλα γνήσια ἔργα. Τὸ ζήτημα πρέπει ὡς ἐξῆς μᾶλλον νὰ διατυπωθῇ· ἢ δύνατο ὁ Δημοσθένης νὰ ἔχη μεταχειρισθῇ τὴν λέξιν ταύτην ἢ ὄχι;»

Καὶ ὁμοίως ὁ κ. Τραχήλης προσάγει, ὡς ἀποδείξεις ἐναντίον τῆς γνησιότητος, τὰς λέξεις ἐπάνω καὶ γνωρίζονται § 7¹⁾, τοὺς τῶν ἀδομένων ποιητῶν καὶ μουσικῆ «ἐν τῇ πλατωνικῇ σημασίᾳ» (σ. 211· θὰ ἤθελα νὰ γνωρίζω, τί σημαίνει παρὰ τοῖς ἀρχαίοις μουσικῆ ἐν μὴ πλατωνικῇ σημασίᾳ), «διαλαβεῖν» = ἐπισχεῖν» § 13 (κυρίως· νὰ διακόψω — ἀν ἦνοιγε τοῦλάχιστον ἓνα λεξικὸν ὁ κ. Τραχήλης!), καὶ ἄν ῥηθῆ ἀπροσώπως § 14, χάριν προσποιεῖ § 14 (σ. 213), ὁ δαίμων παραδῶ § 19 σ. 213 (ἔπρεπε, κατὰ τὸν κ. Τραχήλην, ὁ Δημοσθένης νὰ λέγῃ ἀείποτε δῶ ἢ νείμη), ἀγνωμοσύνη § 20 (ἴδε περὶ αὐτοῦ ἀνωτ. σ. 127²⁾), ἐξαρέσεται, εὐρώσται, δέος ἐνεργάζονται (πρὸλ. 23,103 φόβον καὶ δέος παριστάν) §§ 25έ. Ὅλα αὐτὰ εὐρίσκει «παράδοξα» ἢ «μὴ Δημοσθενεία». Οὐδαμοῦ τολμᾷ νὰ ἰσχυρισθῆ, ὅτι πρόκειται περὶ λέξεων ἀναττικῶν ἢ μεταγεστέρων, μόνον δὲ διὰ τὴν λέξιν ὑπόθεσις ἐν § 9 καὶ 27 εὐρίσκει σ. 211, ὅτι λέγεται «ἐν νεωτερικῇ σημασίᾳ», πλανώμενος καὶ παρανοῶν τὰ χωρία· διότι ὑπόθεσις = θέμα § 9 καὶ ὑπόθεσις = βᾶσις (ὄχι τρόπος) § 27 εἶναι, ὅπως διδάσκουν τὰ λεξικά³⁾, ἀττικώταται σημασίαι. Παρανόησις δὲ τοῦ κ. Τραχήλη εἶναι καὶ ἡ ἐν § 20 (σ. 213) ἐρμηνεία «πρόφασιν = ἀπόδειξιν», ἐν ᾧ σημαίνει ἀπλούστατα πρόφασιν. Ἐπ' ἴσης καὶ μόνον ἀπὸ τὸν Περὶ τοῦ στεφάνου λόγον βλέπομεν πιστοποιούμενον ἐνδεκάκις³⁾ ἐκεῖνο, ποῦ διδάσκουν καὶ τὰ γραμματικὰ ἐγχειρίδια⁴⁾, ὅτι τὸ ποιητικὸν αἷτιον δὲν τίθεται ὑποχρεωτικῶς κατὰ δοτικὴν, ὅταν τὸ ῥῆμα εἶναι εἰς παρακείμενον. Καὶ ὁμοίως ὁ κ. Τραχήλης προσήγαγεν, ὡς ἀπόδειξιν κατὰ τῆς γνησιότητος, ὅτι § 10 λέγεται προεῖρηται ὑπ' ἄλλων καὶ ὄχι ἄλλοις (σ. 211).

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀποδεικτικὴν ἀξίαν τῶν «μὴ Δημοσθενείων λέξεων», ἄς μου ἐπιτραπῆ νὰ προσθέσω, ὅτι ἐπὶ τῇ βᾶσει τοῦ Index Demosthenicus τοῦ Preuss ἠρίθμησα 216 ὅλας λέξεις, ἀπαντώσας εἰς ἓνα μόνον ἐκ τῶν λόγων τοῦ Δημοσθένους — καὶ περιωρίσθην εἰς

¹⁾ Σελ. 211· τὸ δεύτερον κακῶς, διότι ἀπαντᾷ καὶ 25,100.

²⁾ Πρὸλ. Δημ. 3,1 τὴν ὑπόθεσιν, περὶ ἧς βουλευέσθε, 2,10 τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ὑποθέσεις. Σεβόμενος τὸν ἀναγνώστην ἀποφεύγω τὴν ἀηθλίαν ν' ἀντιγράψω ἄρθρα λεξικοῦ.

³⁾ §§ 42. 99. 126. 133. 158. 188. 213. 250. 251. 257. 262. 263.

⁴⁾ Kühner - Gerth I 128.

μόνας τὰς ἀπὸ τοῦ Α ἀρχομένας καὶ εἰς μόνα τὰ μηδέποτε ἀμφισβητηθέντα ἔργα¹⁾).

Εἰς οὐδένα δὲ γνήσιον λόγον λείπουν τελείως τοιαῦται λέξεις. Ἴνα μὴ δὲ νομισθῆ, ὅτι πρόκειται περὶ τελείως εἰδικῶν λέξεων, ἀναφέρω μερικάς: ἀγκῶν, ἀγυιά, ἀγωνιῶ, ἀδίδακτος, ἀζήμιος, ἀκοσμῶ, ἀγωνιστής, ἀδιάφθορος, ἀδυναμία, ἀκατάστατος, ἀνδραποδιστής, ἀθροίζω, ἄθυμος, ἀκαθαρσία, ἀκουσίως, ἀκέραιος, ἀπαίδευτος, ἀπείρω, ἀψευδής, ἄψυχος, ἀπόγονος, ἀνύω, ἀπόδρασις, ἀπεργάζομαι, ἀπομάττω, ἀνύποπτος, ἀπεχθῶς, ἄποικος, ἀπόστασις, ἄρνησις, ἄπολις, ἀτιμώρητος, ἀπραγμοσύνη, ἀπορρίπτω, ἀταξία, ἀτάκτως, ἀσμένως, ἀποσπῶ, ἄσπονδος, ἄπω, ἀργύρεια, ἄσμα, ἀφόρητος, ἀποχρῶμαι, ἀσελγῶ, ἀυλητής, ἀποψήφισις, ἀργία, ἀπρόσκλητος, ἀργός, ἀρκοῦντως, ἀστράτευτος, ἀκρασία, ἀνθῶ, ἀλογία, ἀναμείγνυμι, ἀλαζονεύομαι, ἀνανδρος, ἀνερωτῶ, ἀνομία, ἀλλάσσομαι, ἄλλες, ἀναβιβάζω, ἀνάστατος, ἀνασώζω, ἀμαθής, ἀμείβομαι, ἄμιλλα, ἀνάπανσις, ἀναγορεύω, ἄμεμπτος, ἀνάρρησις, ἀμφοτέρωθεν, ἀναγγέλλω, ἀνήκοος, ἀνεγείρομαι, ἀνιάτως, ἀνέλπιστος κλπ. κλπ. Μὲ τὸ ἴδιον δικαίωμα θὰ ἠδύνατο κανεὶς ὅλας αὐτὰς τὰς λέξεις νὰ χαρακτηρίσῃ, ὡς «μὴ δημοσθενείους» καὶ «παραδόξους», ὅπως ὁ κ. Τραχήλης τὰς λέξεις ἐπάνω καὶ γνωρίζω. Ἔτσι δὲν θὰ ἔμενε κανένας λόγος τοῦ Δημοσθένους γνήσιος — καὶ θὰ ἠσυχάζαμεν. Ἄλλ ἐρωτῶ· θὰ πετέλουν ἐνδείξεις νοθείας ἐνὸς λόγου λέξεις, ὅπως ἀναδασμός, ἄλλη, ἀκολασία, ἀκτὴ, ἀλυσιτελῶς, ἄσκησις, ἀνέρχομαι, ἄνισος, ἀποτέμνω, ἀπαίτησις, ἀποβάλλω, ἀσθένεια, ἀπόδοσις, ἀπείρα, ἀποικία κ.τ.τ., διότι κατὰ τύχην δὲν ἀπαντοῦν εἰς κανένα δμολογουμένως γνήσιον ἔργον τοῦ Δημοσθένους;

4) Ἀκόμη μικροτέραν ἀποδεικτικὴν σημασίαν ἔχουν οἱ αἰσθητικοὶ χαρακτηρισμοὶ τοῦ κ. Τραχήλη. Διότι, καὶ ἂν ὁ κ. Τραχήλης ἦτο μεγαλυτέρα αὐθεντία *in aestheticis* καὶ ἂν ἦσαν τοιαύτης φύσεως οἱ χαρακτηρισμοὶ του, ὥστε ὅλος ὁ κόσμος νὰ τους ἀναγνωρίσῃ ὡς ἐπιτυχεῖς, πάλιν θ' ἀπεδείκνυαν τὸ πολὺ πολὺ, ὅτι καὶ ὁ Δημοσθένης κάποτε, ὅπως καὶ ὁ Ὅμηρος, νυστάζει — ὄχι ὅτι τὸ ἔργον εἶναι νόθον. Ὅπως θὰ

¹⁾ Μόνον ὁ Περὶ τοῦ στεφάνου περιέχει 31, ὁ Κατὰ Μειδίου 32, ὁ Περὶ παραπρεσβείας 27, ὁ σύντομος σχετικῶς Β'. Ὀλυνθιακός 6 κλπ. κλπ.

ἴδωμεν ὁμως, οἱ χαρακτηρισμοὶ τοῦ κ. Τραχίηλη εἶναι ἀτυχεῖς ἢ προέρχονται ἀπὸ παρανόησιν τοῦ κειμένου.

Περὶ τῶν §§ 13 ἐ, ἀτινα εὕρισκει «παράδοξα καὶ πόρρωθεν τὸν σοφιστὴν μηνύοντα» σ. 212, ὠμίλησ' ἀνωτέρω σελ. 123.

Ἐν σ. 213 προσάγεται, ὡς ἀπόδειξις κατὰ τῆς γνησιότητος, ὅτι τίθεται ἀόριστος ἀντὶ παρατακικοῦ εἰς τὴν φράσιν: εἴ τις ἐφύετο κοινὸς πᾶσιν κίνδυνος τοῖς Ἕλλησιν, οὗτοι πρῶτοι προείδοντο § 18 (τὸ ἐφύετο, ὡς γνωστόν, δὲν σημαίνει ὅτι κάθε φοράν παρουσιάζετο νέος κίνδυνος, ἀλλ' ὅτι σιγὰ σιγὰ καὶ ἀνεπαισθήτως ἐφύτρωνεν ὁ κίνδυνος καὶ ἐμεγάλωνεν). Καὶ ἐρωτῶ ποῖος γραμματικὸς κανὼν ἐπιβάλλει ἐδῶ τὸν παρατακικόν; Καὶ ἐρωτῶ τὸν ἀναγνώστην τώρα, ὅχι τὸν κ. Τραχίηλην θὰ ἦτο ζωηροτέρα καὶ ὠραιοτέρα ἢ φράσις, ἂν ὑπῆρχε παρατακικός, ἢ τοῦναντίον;

Ὁ Δημοσθένης ἰσχυρίζεται § 21, ὅτι ἡ νίκη εἶναι τῆς τύχης ἔργον ὅχι τῶν Μακεδόνων ἀπόκτημα. Κανείς, λέγει, τῶν ἀντιπάλων ἐρωτώμενος δὲν θὰ εἶναι τόσοσιν τολμηρός, ὥστε ἀντιποιήσασθαι τῶν πεπραγμένων = ὥστε νὰ ἰσχυρισθῆ, ὅτι τὰ γενόμενα εἶναι ἴδιον αὐτοῦ ἔργον. Καὶ ὁμως ὁ κ. Τραχίηλης εὕρισκει «ἀοριστίαν ἐκφράσεως» σ. 214. Ἀόριστον εὕρισκει καὶ τὸ § 22 τοῖς ἐπὶ τούτῳ ταχθεῖσι Θηβαίων καὶ προσάγει τὴν σημαντικὴν κατὰ τῆς γνησιότητος ἀπόδειξιν, ὅτι ἔπρεπε νὰ ἔλεγε τοῖς στρατηγοῖς Θηβαίων τότε θὰ ἦτο τὸ ἔργον γνήσιον!

Ὁ Δημοσθένης § 23 ὁμιλῶν μετὰ τὴν συνθήκην τῆς εἰρήνης τοῦ 338, ὅταν εἶχαν πλέον σταματήσει πρὸ πολλοῦ αἱ ἐχθροπραξίαι, λέγει οὐδείς ἀντέστη τῶν λοιπῶν (Ἑλλήνων). Ὁ κ. Τραχίηλης ὁμως σ. 214 τον συλλαμβάνει ἀπὸ τὸ αὐτί, διὰ νὰ του δώσῃ νὰ καταλάβῃ, ὅτι, ἂν θέλει νὰ μὴ θεωρῆται Demosthenes personatus, ἔπρεπε νὰ μὴ γράψῃ ἀντέστη ἀόριστον δῆλα δῆ, ἀλλὰ ἀνθίσταται, ἀνθίστατο κ.τ.τ., διότι τὸν ἀόριστον ἐδικαιοῦτο νὰ χρησιμοποιοῦν μόνον μετὰ 7 ἔτη ὁ Λυκοῦργος ¹⁾).

Ἀλλὰ καὶ ἄλλας ἀποδείξεις ὑστέρας συγγραφῆς τοῦ λόγου ἔχει εἰς τὰ χέρια ὁ κ. Τραχίηλης. Σελ. 215· ἐν § 33 λέγει ὁ συγγραφεύς, ὅτι δλη ἡ Ἑλλάς καὶ τὸ πλεῖστον τῆς οἰκουμένης συμπεπένθηκε. Αὐτὴν τὴν ὑπερβολὴν ἠδύνατο νὰ εἶπη μόνον ἓνας ψυχρὸς καὶ ἀμέτοχος

¹⁾ Πρβλ. καὶ ἀνωτ. σελ. 125 ¹⁾.

μεταγενέστερος, λέγει ὁ κ. Τραχήλης, ἀλλ' ὄχι ὁ ἐν συντριβῇ καρδίας ἀμέσως μετὰ τὰ γεγονότα ὁμιλῶν Δημοσθένης!

Σελ. 215 εὐρίσκει τὴν φράσιν § 37 οὐχ ὅπως πολλὰ λέξω, τοῦτ' ἐσκεψάμην, ἀλλ' ὅπως τάληθῃ «ἀνάρμοστον εἰς ἐπιτάφιον» — ἐξ οὗ ἀποδεικνύεται, ὅτι τὸ ἔργον εἶναι νόθον. Ἄν τολμᾷ κανεῖς, ἄς ἀμφισβητήσῃ τὴν ἀξίαν τοιοῦτου ἐπιχειρήματος.

Ἄλλὰ καὶ πλεονασμούς ἀνακαλύπτει ὁ κ. Τραχήλης. Σελ. 215: ἡ σύστασις νὰ μένουν πιστοὶ εἰς τὴν δημοκρατίαν § 26, λεγομένη εἰς ἐποχὴν μοναρχίας τοῦ Φιλίππου ἐν Ἑλλάδι, «λέγεται ἐκ περισσοῦ», διότι «ἐν Ἀθήναις πάντες ἦσαν δημοκρατικοί». Καὶ ὅμως ὁ Δημοσθένης ὁμιλεῖ ἐδῶ, ὅτι πρέπει νὰ διατηρήσουν τὰ δίκαια καὶ καλά, ὠρισμένα δῆλα δὴ πλεονεκτήματα τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος, τὰ ὅποια ἤμποροῦν κάλλιστα ν' ἀφανισθοῦν καὶ χωρὶς τυπικὴν μεταβολὴν τοῦ πολιτεύματος.

«Ἀλλόκοτος πλεονασμός» (σ. 216) εἶναι ἐπ' ἴσης τὰ προσήκοντα ὡς χρῆ καὶ νόμιμα § 37. Κατὰ τὸν κ. Τραχήλην, δὲν ὑπάρχει διάκρισις μεταξὺ τοῦ προσήκοντα καὶ τοῦ νόμιμα, οὔτε εἶναι δυνατὸν νὰ πράξῃ κανεῖς τὰ προσήκοντα ὡς μὴ χρῆ, κατὰ τρόπον ὄχι ὀρθόν. Καὶ ὅμως εἰς τὴν μελέτην μου σ. 254⁶ ἀνέφερα ὡς χαρακτηριστικὸν τοῦ Δημοσθενικοῦ ὕφους τὴν ἐπισώρευσιν τῶν συνωνύμων, παραπέμπων ὡς πρὸς τοῦτο εἰς τὸν Blass καὶ τὸν Rehdantz.

*
*
*

Ἀπέδειξα, νομίζω, ὅτι ἡ μελέτη τοῦ κ. Τραχήλη ἐγγραφή χωρὶς γνῶσιν τῆς πραγματείας μου, ἐναντίον τῆς ὁποίας στρέφεται, καὶ χωρὶς ὁ συγγραφεὺς τῆς νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὰ διδάγματα τῆς κριτικῆς μεθόδου καὶ τὰ πορίσματα τῆς συγχρόνου ἐπιστήμης καὶ ὅτι τὰ «ἐπιχειρήματα», ποῦ παρουσιάζει ἐναντίον τῆς γνησιότητος, δὲν ἔχουν καμμίαν ἀποδεικτικὴν δύναμιν. Ἐχρειάσθη πρὸς τοῦτο νὰ εἶμαι διεξοδικός, διεξοδικώτερος ἴσως τοῦ δέοντος, λαμβάνων ὑπ' ὄψιν, ὅτι πολλοὶ ἐκ τῶν ἀναγνώστων δὲν θὰ ἦτο εὐκόλον νὰ ἔχουν τὴν Γερμανικὴν μου πραγματείαν. Οἱ ἀναγνώσται θὰ μου συγχωρήσουν, ἐλπίζω, τὴν διεξοδικότητ' αὐτὴν εὐκολώτερον, παρὰ ἂν ἔφερα ἰσχυρισμούς μόνον ἀναποδείκτους.